

SZTUKA PRZETRWANIA

Życie codzienne
w ekstremalnych warunkach obozowych
w XX-XXI wieku

Redakcja naukowa
Zofia Chyra-Rolicz i Maryla Fałdowska

WYDZIAŁ NAUK HUMANISTYCZNYCH
Instytut Historii

WYDZIAŁ NAUK SPOŁECZNYCH
Instytut Nauk o Bezpieczeństwie

SZTUKA PRZETRWANIA

Życie codzienne
w ekstremalnych warunkach obozowych
w XX-XXI wieku

REDAKCJA NAUKOWA

Zofia Chyra-Rolicz i Maryla Faldowska

ŻYCIE OBOZOWE W CAMP MARÉCHAL DE LATTRE DE TASSIGNY W NOVO SELO PODCZAS XXXVI ZMIANY PKW KFOR W KOSOWIE

Streszczenie: Udział Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Kosowie jest szczególnym wyrazem „sztuki przetrwania” we współczesnym świecie. Osobiste refleksje autora pracy ukazują codzienne życie żołnierza w jednej z baz wojskowych na terenie Kosowa. Dzięki zrozumieniu podstawowych przyczyn konfliktu oraz charakteru działań wojsk sojusznicych, możemy nakreślić obraz funkcjonowania polskiego żołnierza w społeczności bałkańskiej. Charakterystyczna codzienność w jednym z obozów na terenie Kosowa ukazuje działalność statutową „strażników pokoju na Bałkanach”.

Słowa kluczowe: *obóz, wojna, pokój, bezpieczeństwo*

Wstęp

Potrzeba ukazywania służby żołnierskiej podczas konfliktów zbrojnych oraz w sytuacjach stabilizacji pokojowej jest jednym z aspektów sztuki wojennej, która zajmuje miejsce w arkanach szeroko rozumianego bezpieczeństwa. Dzięki misjom pokojowym i stabilizacyjnym również polski żołnierz może przyczynić się do budowania sojuszy oraz walczyć o potrzeby każdego obywatela. Przy okazji prezentowania misji Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Kosowie pokazać można istniejący już ponad 18 lat konflikt, który odbywa się w centrum państw bałkańskich.

Celem artykułu jest zaprezentowanie fragmentów życia polskiego żołnierza stacjonującego w jednej z baz wojskowych NATO na terenie Republiki Kosowa.

Wielowiekowe zderzanie się różnych kultur i narodowości na Bałkanach sprzyjało zaognianiu się konfliktów i wojnom. Aż do dnia dzisiejszego społeczności omawianego obszaru nie znajdują wspólnej linii porozumienia lub – jak często podkreśla się w omawianiu zagrożenia Bałkan – nieustannie na tym terenie znajdują się pewne interesy, które należy kontynuować¹. Dzięki krótkiemu opisowi dziejów tej części Europy łatwiej zrozumieć obecny stan „starego kontynentu” w odniesieniu do bezpieczeństwa, jak również można zdiagnozować sposoby radzenia sobie w aspekcie przetrwania w kilku zakątkach naszego świata.

Dzięki krótkiej charakterystyce celu i znaczenia misji stabilizacyjnych w Republice Kosowa możemy dowiedzieć się, z jakimi wyzwaniem mierzą się stacjonujący tam żołnierze.

Druga część pracy skupia uwagę na pobycie XXXVI zmiany Polskiego Kontyngentu Wojskowego KFOR w Kosowie, która posiada swój charakter bojowy. Dlatego obecność polskich żołnierzy w bazie Camp Maréchal de Lattre de Tassigny w Novo Selo nie jest przypadkowa. Co więcej, posiada konkretnie oznaczone cele. Znaczenie i charakter bazy to kolejna część rozważań, która wyraża się także w postaciach jej patronów. Ich życiorysy, mające symboliczne znaczenie, nakreślają historyczne ramy starań o pewną stabilizację (także militarną) na terenie Europy w ostatnim stuleciu.

Ostatnia, trzecia część przedstawia w zarysie także niekinetyczne działania polskich żołnierzy zarówno wśród społeczności lokalnej, jak również na terenie bazy. W tym celu przedstawione zostaną kolejno uroczystości historyczne, wydarzenia o charakterze kulturalno-oświatowym, jak i wydarzenia sportowe, które poprzez swój specyficzny charakter świadczą o obecności i oddziaływaniu żołnierzy XXXVI zmiany PKW KFOR w Kosowie.

Wszelkie informacje zamieszczone w publikacji są wynikiem osobistych doświadczeń żołnierza XXXVI zmiany PKW KFOR w Kosowie

¹ A. Krzak, *Wielka wojna na Bałkanach. Działania militarne i polityczne podczas I wojny światowej 1914-1918*, Częstochowa 2016; R. Bilski, *Kocioł bałkański*, Warszawa 2000; R.D. Kaplan, *Bałkańskie upiory. Podróż przez historię*, Wołowiec 2010.

popartych publikacjami zamieszczonymi m.in. na stronach internetowych. Autor artykułu, jako uczestnik ostatniej misji wojskowej, pragnie przedstawić informacje na temat życia codziennego żołnierzy w Camp Maréchal de Lattre de Tassigny w Novo Selo, które mogą być opublikowane.

1. Sytuacja na Bałkanach w XX i XXI wieku

Zarys dziejów konfliktu bałkańskiego

Obecną sytuację na Bałkanach można rozpatrywać wieloetapowo, sięgając nawet kilka wieków wstecz. Jednak mając na uwadze charakter niniejszego artykułu, swoje rozważania służące ukazaniu w pełnym obrazie stanu ludności zamieszkującej na omawianym obszarze, zawęzę do podstawowych informacji.

W 1908 roku Austro-Węgry dokonały aneksji Bośni i Hercegowiny, co spowodowało pogorszenie stosunków z Rosją. Wkrótce dołączyły się Niemcy, chcąc pozyskać wpływy na Bałkanach przeciwko Turcji. Skutkiem takich działań były wojny bałkańskie toczone w latach 1912-1913. Kolejnym istotnym wydarzeniem dla dzisiejszego stanu państw jest utworzenie w 1918 roku państwa Jugosławia, które zostało zjednoczone jako królestwo w głównej mierze trzech dominujących narodowości, mianowicie Serbów, Chorwatów i Słoweńców².

Po zakończeniu II wojny światowej utworzono państwo pod nazwą Socjalistyczna Federacyjna Republika Jugosławii (SFRJ), w którego skład wchodziły narodowości zróżnicowane religijnie: Serbowie, Macedończycy Czarnogórcy (prawosławni), Chorwaci i Słoweńcy (katolicy). Ponadto większość ludności zamieszkująca tereny Bośni oraz Kosowa – będąc przedstawicielami różnych narodowości – wyznawała islam. Wieloletnie rządy Josipa Broz Tito, choć stanowiły trudny czas, doprowadziły do utworzenia sześciu równorzędnych republik (serbskiej, chorwackiej, sło-

² A. Krzak, *Wielka Wojna na Bałkanach...*

weńskiej, bośniacko-hercegowińskiej, macedońskiej i czarnogórskiej). Taki stan rzeczy trwał do jego śmierci w 1980 roku. Potem nastąpił rozpad³.

W 1990 roku Słowenia ogłosiła niepodległość, co wywołało kolejną wojnę bałkańską. Po zakończeniu wojny, ostatecznie 8 lipca 1991 roku zawarto rozejm na wyspie Brioni, który spowodował uznanie niepodległości Słowenii przez Serbię. Równocześnie z dniem 25 stycznia 1991 roku podpisano deklarację o suwerenności Socjalistycznej Republiki Macedonii. Powodowało to liczne protesty ze strony Grecji, która nie chciała zgodzić się na używanie historycznej dla niej nazwy⁴.

Kolejną republiką, która pragnęła niepodległości, była Chorwacja. 19 maja 1991 roku odbyło się referendum, w którym 94% głosujących opowiedziało się za niepodległością republiki. Po walkach i układzie w Dayton w 1995 roku Chorwacja ogłosiła niepodległość. W kwietniu 1992 roku uznano niezależność Bośni i Hercegowiny, która 25 maja 1992 roku została przyjęta do ONZ⁵.

Cel i charakter misji zagranicznej w Republice Kosowo

Dłuższe walki trwały w obecnym Kosowie, gdzie w latach kończących XX wiek toczyła się walka z Albańczykami. Podczas zaogniającego się konfliktu interweniowały wojska ONZ i NATO. Szczególną rolę w działaniach zbrojnych odegrały w 1999 roku Stany Zjednoczone⁶.

Rada Bezpieczeństwa ONZ w dniu 10 czerwca 1999 roku na mocy Rezolucji 1244 ustaliła zręby administrowania terytorium Kosowa przez ONZ. Ustalono także Misję Tymczasowej Administracji Organizacji Naro-

³ R.D. Kaplan, *Bałkańskie upiory...*

⁴ W kontekście współczesnych wydarzeń warto wspomnieć, że w dniu 12 czerwca 2018 r. podpisano porozumienie i ustalono nową nazwę: Republika Macedonii Północnej. (*Oficjalna nazwa państwa macedońskiego: Republika Macedonii Północnej*, <http://www.gazeta-prawna.pl/artykuly/1134628,panstwo-macedonskie-republika-macedonii-polnocnej.html> [dostęp: 10.07.2018].

⁵ R.D. Kaplan, *Bałkańskie upiory...*

⁶ P. Czubik, *Niepodległość Kosowa – niebezpieczeństwo dla zjednoczonej Europy? Krótki zarys problemu*, [w:] *Balkany u progu zjednoczonej Europy*, red. P. Czubik, Kraków 2008, s. 129-144.

dów Zjednoczonych w Kosowie (UNMIK), w której ramach zatwierdzono cywilną i wojskową obecność o charakterze międzynarodowym w tym państwie⁷.

Wojskowa obecność na omawianym obszarze nosiła miano międzynarodowych sił pokojowych NATO, działających na terenie Kosowa w ramach operacji wsparcia pokoju (Kosovo Force – KFOR). W skład sił wchodziło 50 000 żołnierzy z 30 państw, zarówno członków NATO, jak i niezrzeszonych. Wśród nich znalazł się także Polski Kontyngent, który od początku konfliktu obecny jest na Bałkanach.

KFOR podzielony jest na cztery wielonarodowe brygady. Każda z nich odpowiada za określony rejon prowincji, podlegając jednocześnie dowódcy KFOR.

Jedną ze stref, w której znajduje się baza w Novo Selo, jest Camp Marechal de Lattre de Tassigny⁸.

2. Obecność XXXVI zmiany Polskiego Kontyngentu Wojskowego KFOR w Kosowie

Charakter misji pokojowych polskich żołnierzy

Obecność Polskiego Kontyngentu Wojskowego w ramach KFOR sięga 1999 roku, kiedy to Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej decyzją ogłoszoną w Monitorze Polskim 18 czerwca pod nr 22 poz. 308⁹ zadecydował o użyciu Polskiej Jednostki Wojskowej w Siłach Międzynarodowych w Kosowie. Celem podpisanej decyzji było „[...] działanie w Siłach Międzynarodowych nadzorujących przestrzeganie przez strony konfliktu porozumienia pokojowego na terytorium Federalnej Republiki Jugosławii, byłej Jugosłowiańskiej Republiki Macedonii i Republiki Albanii, realizując

⁷ Rezolucja 1244, <http://context.reverso.net/t%C5%82umaczenie/niemiecki-polski/rezolucja+nr+1244?d=0> [dostęp: 10.07.2018].

⁸ *Vademecum żołnierza. Kosowo*, Warszawa 2014, s. 22-23.

⁹ *Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o użyciu Polskiej Jednostki Wojskowej w Siłach Międzynarodowych w Kosowie*, „Monitor Polski” w dniu 18.06.1999 r. pod nr 22 poz. 308.

zadania wynikające z planu operacji w Kosowie „Joint-Guardian” – OPLAN 10413”¹⁰.

Decyzją zapisaną w 3 paragrafie postanowienia było, aby „Polska Jednostka Wojskowa” działała w ramach batalionu desantowo-szturmowego, Narodowego Elementu Zaopatrzenia oraz polskiego personelu w Kwaterze Brygady Amerykańskiej i Kwaterze Głównej KFOR. Dowodzenie w ramach Dowódcy Wielonarodowej Brygady Delta Sektor Amerykański¹¹.

Pierwsze polskie oddziały pochodziły z 18. batalionu desantowo-szturmowego pod dowództwem ppłk. Romana Polko.

Uczestnikami XXXVI zmiany Polskiego Kontyngentu Wojskowego byli żołnierze pochodzący z jednostek rozmieszczonych na terenie całego kraju. W zdecydowanej większości byli to żołnierze 6. batalionu powietrzno-desantowego z Gliwic, jak również Specjalnego Oddziału Żandarmerii Wojskowej z Mińska Mazowieckiego.

Warto również wspomnieć, że Polski Kontyngent Wojskowy w dalszym ciągu będzie stacjonował w Republice Kosowa i Byłej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii oraz w Bośni i Hercegowinie, o czym czytamy w postanowieniu Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 28 czerwca 2017 roku¹².

Znaczenie bazy Camp Maréchal de Lattre de Tassigny w Novo Selo

Ważnym znaczeniem w pielęgnowaniu historii było nazwanie bazy w Novo Selo imieniem Jeana de Lattre de Tassigny. Pokróćce pragnę przybliżyć sylwetkę tego słynnego francuskiego marszałka.

¹⁰ Tamże, par. 2.

¹¹ Tamże, par. 3.

¹² Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 28 czerwca 2017 r. o przedłużeniu okresu użycia Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Siłach Międzynarodowych w Republice Kosowa i Byłej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii oraz w Bośni i Hercegowinie, <<http://mon.gov.pl/sily-zbrojne/misje/pkw-kosowo-n2018-01-17> [dostęp: 10.07.2018].

Jean de Lattre de Tassigny urodził się dnia 2 lutego 1889 roku w Mouilleron-en-Pareds Vendée w starej arystokratycznej rodzinie francuskiej Flandrii. Po ukończeniu podstawowego procesu edukacji obrał drogę wojskową, wstępując do francuskiej Szkoły Marynarki Wojennej, którą ukończył w 1908 roku. Jego pierwszą placówką był 12. pułk dragonów. Jako porucznik walczył pod Verdun, był pięciokrotnie ranny, m.in. utkwiała mu lanca ułańska w klatce piersiowej. W 1915 roku, jako kapitan, był przydzielony do 93. dywizji piechoty. W latach 1921-1926 został wysłany do Maroka, gdzie został dowódcą batalionu. W 1928 roku został przydzielony do 5. pułku piechoty. Następnie, od 1931 roku służył w biurze szefa sztabu obrony. W 1935 roku został awansowany do stopnia pułkownika w 151. pułku piechoty. W latach 1937-1938 prowadził kursy w centrum wyższych studiów wojskowych, aby w 1938 roku zostać szefem sztabu wojskowego w Strasburgu.

Podczas II wojny światowej walczył jako szef sztabu generalnego sztabu 5. armii, w ramach której dowodził 14. dywizją piechoty. Po kapitulacji Francji w 1940 roku służył w armii Vichy jako najmłodszy generał tej armii. W 1941 roku został naczelnym dowódcą wojsk francuskich w Tunezji, aby w kolejnym roku dowodzić dywizją we Francji kontynentalnej. W listopadzie 1942 roku za próbę stawiania oporu wkraczającym do strefy nieokupowanej Niemcom został aresztowany, zdegradowany i skazany na długoletnie więzienie, z którego zbiegł w kolejnym roku i udał się do Anglii, gdzie został dowódcą 1. armii w siłach zbrojnych Wolnej Francji.

Ważnym wydarzeniem, w którym wziął udział, było reprezentowanie kraju przy podpisaniu w Berlinie aktu bezwarunkowej kapitulacji Niemiec. Zagroził samobójstwem, kiedy początkowo odmówiono mu prawa do podpisania dokumentu i wywieszenia francuskiej flagi (dzień wcześniej w Reims przedstawiciel Francji był tylko świadkiem podpisania „wstępnego protokołu kapitulacji”). Podpisujący akt kapitulacji w imieniu zwyciężonych Niemiec feldmarszałek Wilhelm Keitel skomentował obecność de Tassigny’ego w ten sposób, że powinien on złożyć podpis po obu stronach – składających i przyjmujących kapitulację. W końcu, po protokolarnych przepychankach, pozwolono de Tassigny’emu podpisać akt kapi-

tulacji Niemiec (jako świadek, ale również po stronie przyjmujących kapitulację). Francja otrzymała swoją strefę okupacyjną w Niemczech, status czwartego mocarstwa i stałe miejsce w Radzie Bezpieczeństwa ONZ.

Od 1945 roku Jean de Lattre de Tassigny był szefem Sztabu Generalnego oraz francuskim przedstawicielem w Sojuszniczej Radzie Kontroli.

W 1948 mianowany naczelnym dowódcą Wojsk Lądowych Unii Zachodnioeuropejskiej. Natomiast w latach 1950–1952 został Wysokim Komisarzem i naczelnym dowódcą wojsk francuskich w Indochinach. Pośmiertnie został awansowany do stopnia marszałka Francji¹³. W jego bardzo bogatym życiu zawodowym otrzymał wiele odznaczeń¹⁴. Jego imieniem nazwano liczne instytucje, place, aleje i ulice¹⁵.

¹³ Jean-Paul Huet, Jean de Lattre de Tassigny (1889-1952) "Ne pas subir".

¹⁴ Order Legii Honorowej; Kawaler – 20 grudnia 1914 r., Oficer – 16 czerwca 1920 r., Komandor – 20 grudnia 1935 r., Wielki Oficer – 12 lipca 1940 r., Krzyż Wielki – 10 lutego 1945 r.; Compagnon de la Libération – 20 listopada 1944 r.; Médaille Militaire; Croix de guerre 1914-1918 (3 palmy); Croix de guerre 1939-1945 (8 palm); Croix de guerre des Théâtres d'Opérations Exterieures (3 palmy); Médaille des Evadés; Médaille d'or de l'Éducation physique; Médaille d'or de la Santé publique; Military Cross (Wielka Brytania); Knight Grand Cross of the Bath (Wielka Brytania); Distinguished Service Medal (USA); Legion of Merit (USA); Order Suworowa I klasy (ZSRR); Grand-croix de l'ordre de Léopold (Belgia); Croix de guerre belge 1914-1918 (Belgia); Wielki Krzyż Orderu Białego Lewa (Czechosłowacja); Czechosłowacki Krzyż Wojenny (Czechosłowacja); Wielki Krzyż Orderu Świętego Olafa (Norwegia); Krzyż Wielki Orderu Orange-Nassau (Holandia); Krzyż Komandorski Virtuti Militari (Polska); Krzyż Grunwaldu I klasy (Polska); Wielki Krzyż Orderu Dannebrog (Dania); Krzyż Komandorski Orderu Zasługi (Brazylia); Wielki Krzyż Orderu Wyzwoliciele San Martina (Argentyna); Wojskowy Order Zasługi (Kuba); Wojskowy Order Zasługi (Meksyk); Wielki Krzyż Wojskowego Orderu Zasługi (Chile); Wielki Krzyż Królewskiego Zakonu Kambodży; Wielki Krzyż Orderu Mniejszych Słoni i Białego Parasola (Laos); Medal królewski (Maroko); Wielki Krzyż Orderu Ouissam Alaouite (Maroko); Wielki Krzyż Zakonu Krwi (Tunezja); Wielki Krzyż Orderu Czarnej Gwiazdy (Benin).

¹⁵ Garnizon w Metz; szkoła publiczna w La Roche-sur-Yon; regionalna szkoła adaptacyjna w Opme (gm. Romagnat); kompleks sportowy de Lattre w Aubagne; stacja metra w Paryżu; most na Rodanie w Lyonie; most na Rodanie w Vienne; most na Sekwanie między Croissy-sur-Seine i Bougival; most na Sekwanie w Melun; most na Sekwanie w Châtillon-sur-Seine.

Również jedną z ciekawszych postaci nawiązujących do charakteru bazy jest patron siedziby dowództwa bazy, która nazwana została imieniem Huberta Lyauteya.

Marszałek Louis-Hubert Lyautey urodził się w Nancy 17 listopada 1854 roku. Biorąc pod uwagę wojskowe tradycje rodzinne, jego przeznaczeniem była kariera wojskowa¹⁶. Jak twierdzą bibliografowie, na losy przyszłego marszałka wpłynęło doświadczenie z dzieciństwa, kiedy to w wieku 12 lat wypadł z balkonu na konia, co uratowało mu życie. Po operacji kręgosłupa przez dwa lata leżał w łóżku w gipsowym gorsecie¹⁷.

Louis-Hubert Lyautey w 1872 roku ukończył studia filozoficzne. Następnie w 1873 roku został przyjęty jako kadet w szkole Saint-Cyr. Promocję uzyskał razem z „arcyksięciem Albertem”. W 1875 roku przydzielony został do 26. batalionu piechoty. W 1877 roku został porucznikiem i skierowano go do pracy w sztabie, następnie rozpoczął staż w 20. pułku strzelców konnych. Od 1 lutego do 5 marca 1878 roku, korzystając z urlopu, wyjechał do Algierii. W październiku 1882 roku został przydzielony do 4. pułku strzelców konnych w Bruyeres (Wogezy), a w 1893 roku awansowany na dowódcę szwadronu w 12. pułku dragonów. W 1894 roku przydzielony do sztabu generalnego wojsk w Indochinach, zostaje szefem sztabu, a od lipca 1895 roku pełnił funkcję dyrektora Biura Wojskowego Gubernatora Generalnego Indochin. W 1906 roku został mianowany dowódcą dywizji Oran, a od 14 marca do 11 kwietnia 1908 roku brał udział w drugiej misji w Maroku. Mianowany Wysokim Komisarzem Francji na granicy algiersko-marokańskim. W 1910 roku został powołany do dowodzenia X Korpusem w Rennes. W 1912 roku został wyznaczony Rezydentem Generalnym Maroka Francuskiego. Natomiast w 1916 roku został mianowany ministrem wojny.

¹⁶ Pradziadek był oficerem armii pierwszego Cesarstwa, a jego dziadek, generał artylerii, został mianowany senatorem przez Napoleona III. <<http://www.lyautey.mosaique-informatique.fr/content/view/27/43/1/8>>, [dostęp: 10.07.2018].

¹⁷ Tamże.

W 1917 roku, w obliczu wrogości dużej części posłów, zrezygnował w dniu 14 marca ze stanowiska ministra. W maju wrócił do Maroka, gdzie 19 lutego 1921 roku został podniesiony do godności marszałka Francji.

Poza karierą wojskową sprawował również liczne funkcje we Francji. W 1912 roku został członkiem Akademii Francuskiej, był ministrem wojny (grudzień 1916 – marzec 1917), Rezydentem Generalnym Maroka Francuskiego (1912-1925), komisarzem generalnym Wystawy Kolonialnej w 1931 roku oraz honorowym prezesem wszystkich federacji francuskiego skautingu (1928)¹⁸.

Wielokrotnie wykazywał się inicjatywą twórczą, czego wyrazem były liczne dzieła¹⁹. Z żoną Laurence Grimoult de Villemotte miał troje dzieci, w tym przyszłego marszałka. Zmarł w Thorey 27 lipca 1934 roku. Życie i dzieło Hubert Lyautey'a symbolizują pracę zespołową i przedsiębiorczość oraz są ilustracją jego motto: „Radość duszy jest w akcji”²⁰.

3. Działania polskich żołnierzy na terenie bazy

Podstawowym zadaniem żołnierzy PKW KFOR na terenie bazy w Camp Maréchal de Lattre de Tassigny w Novo Selo jest przygotowanie się do wykonywania zadań mandatowych poza terenem bazy. Jednakże ze względu na charakter działań, nie mogą być tematem rozważań poniższego artykułu, ponieważ z jednej strony są to informacje zastrzeżone, jak również wykonywane są poza bazą, co nie zawiera się w zakresie tematu pracy. Dlatego w poniższej części pracy zaprezentuję działania polskich żołnierzy na terenie bazy w zakresie kształtowania właściwej postawy jako

¹⁸ <<http://www.academie-francaise.fr/les-immortels/louis-hubert-lyautey>>, [dostęp: 10.07.2018].

¹⁹ 1891 – *Le rôle social de l'officier*; 1900 – *Du rôle colonial de l'armée*; 1903 – *Dans le Sud de Madagascar, pénétration militaire, situation politique et économique*; 1920 – *Lettres du Tonkin et de Madagascar (1894-1899)*; 1927 – *Paroles d'action (1900-1926)*; 1931 – *Lettres de jeunesse (1883-1893)*; 1937 – *Vers le Maroc: lettres du Sud-Oranais (1903-1907), pośmiertnie*; 1947 – *Notes de jeunesse (1875-1877), dans Rayonnement de Lyautey, pośmiertnie*; <http://www.academie-francaise.fr/les-immortels/louis-hubert-lyautey>, [dostęp: 10.07.2018].

²⁰ <http://www.lyautey.mosaiqueinformatique.fr/content/view/27/43/1/8>, [dostęp: 10.07.2018].

żołnierza, co przyczynia się do poprawnego wykonywania zadań mandatu-
towych i posiada również wymierny wpływ na „sztukę przetrwania
w warunkach obozowych”.

Wymiar uroczystości historycznych obchodzonych na terenie bazy

Istotnym elementem życia każdej jednostki wojskowej, w tym rów-
nież Polskiego Kontyngentu Wojskowego PKW KFOR w ramach misji
wojskowych, jest pielęgnowanie wydarzeń z dziejów naszej Ojczyzny.
Przykładowymi wydarzeniami historycznymi, które miały miejsce na te-
renie bazy w ramach XXXVI zmiany PKW KFOR były:

- Święto Żandarmerii Wojskowej – 13 czerwca²¹;
- Uroczystość Bożego Ciała – 15 czerwca²²;
- Narodowy Dzień Pamięci Powstania Warszawskiego – 1 sierpnia²³;
- Święto Wojska Polskiego – 15 sierpnia²⁴;
- Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych – 20 sierpnia²⁵;
- Dzień Solidarności i Wolności – 31 sierpnia²⁶;
- Nabożeństwo fatimskie na zakończenie Jubileuszu 100. Rocznicy
Objawień – 13 października²⁷;
- „Żołnierska Pamięć” – 1 listopada²⁸;

²¹ S. Niewada, *Święto Żandarmerii Wojskowej w Kosowie*, <https://pl-pl.facebook.com/PKW-KFOR-639425462918674/posts>, [dostęp: 10.08.2018].

²² S. Bylina, S. Niewada, *Uroczystość Bożego Ciała w Kosowie*, <https://pl.facebook.com/PKW-KFOR-639425462918674/posts>, [dostęp: 10.08.2018].

²³ S. Niewada, *Narodowy Dzień Pamięci Powstania Warszawskiego w Kosowie*, <https://pl.facebook.com/PKW-KFOR-639425462918674/posts>, [dostęp: 10.08.2018].

²⁴ Tenże, *Święto Wojska Polskiego w Kosowie*, <https://pl-pl.facebook.com/PKW-KFOR-639425462918674/posts>, [dostęp: 10.08.2018].

²⁵ S. Brzezina, *Bieg Pamięci Żołnierzy Wyklętych w Kosowie*, <https://pl.facebook.com/PKW-KFOR-639425462918674/posts>, [dostęp: 10.08.2018].

²⁶ S. Niewada, *Uroczysta zbiórka w PKW KFOR*, <https://pl-pl.facebook.com/PKW-KFOR-639425462918674/posts>, [dostęp: 10.08.2018].

²⁷ S. Bylina, *Kosowo: Nabożeństwo Fatimskie w zakończenie Jubileuszu 100-Rocznicy Objawień*, <https://ordynariat.wp.mil.pl/pl/articles/wiadomosci-pazdziernik-2017-r-f/2017-10-13w-kosowo-nabozenstwo-fatimskie-w-zakonczenie-jubileuszu-100-rocznicy-objawien> [dostęp: 10.08.2018].

- Odświeżenie tablicy pamiątkowej w hołdzie polskim żołnierzom – 10 listopada²⁹;
- Narodowe Święto Niepodległości – 11 listopada³⁰.

Obok powyższych wydarzeń, które wpisane są w rytm działalności i funkcjonowania żołnierza polskiego w okresie obecności XXXVI zmiany PKW KFOR, poniżej przedstawię kolejne **wydarzenia o charakterze kulturalno-oświatowym**.

Pierwszym wydarzeniem, które niejako rozpoczęło działalność kolejnej zmiany PKW KFOR, była uroczystość Zesłania Ducha Świętego, która w dniu 4 czerwca 2017 roku była preludem i symboliczną obecnością wszystkich żołnierzy, na czele z dowódcą ppłk Robertem Kruzem, którzy przylecieli na teatr działań. Poprzez takie oraz pozostałe wydarzenia cała wspólnota żołnierska kształtowała właściwego ducha żołnierskiego³¹.

Drugim znaczącym wydarzeniem mającym miejsce podczas misji był międzynarodowy festiwal „KFOR International Summer Festival 2017”. Wydarzenie odbyło się 30 czerwca i miało za cel promocję historii i dziedzictwa kulturowego państw wchodzących w skład dowództw i sztabów KFOR. Liczba uczestników wyniosła ponad 1500. Strona polska zaprezentowała materiał filmowy o Polsce oraz wszelkie materiały promocyjne ukazujące Wojsko Polskie oraz Rzeczpospolitą. Podczas tego wydarzenia zaprezentowano elementy sprzętu wojskowego, policyjnego oraz medycznego. W trakcie wystąpienia nasi żołnierze zaprezentowali pokaz walki wręcz z elementami szkolenia taktycznego w rejonie zurbanizowanym³².

²⁸ <https://pl-pl.facebook.com/PKW-KFOR-639425462918674/posts>, [dostęp: 10.08.2018].

²⁹ Tamże.

³⁰ Tamże.

³¹ S. Bylina, S. Niewada, *Msza Święta w Kosowie*, <https://pl-pl.facebook.com/PKW-KFOR-639425462918674/posts> [dostęp: 10.08.2018].

³² S. Niewada, *KFOR International Summer Festival*, <https://pl-pl.facebook.com/PKW-KFOR-639425462918674/posts> [dostęp: 10.08.2018].

Przykładem działań, które docierały do szerszej rzeszy mieszkańców Kosowa, była pomoc humanitarna, dzięki której nasi żołnierze kształtowali pozytywny wizerunek kontyngentu na arenie międzynarodowej³³.

Miłym akcentem, który również w duchu szeroko rozumianej kultury wzmacniał morale naszych żołnierzy, jak również ukazywał piękne walory polskiej tradycji pośród społeczności międzynarodowej zlokalizowanej w bazie, była wizyta Zespołu Pieśni i Tańca „Poltex” z Łodzi. W dniu 25 sierpnia zespół na czele z dyrektorem artystycznym Dariuszem Nawrockim wykonał tradycyjne pieśni, które przy pokazie tanecznym podkreślały tematykę folkloru³⁴.

Obok wydarzeń o znaczeniu kulturalno-oświatowym podczas trudów realizacji działań mandatowych społeczność żołnierska motywowała się dodatkowym impulsem sportowym. W celu utrzymania właściwej formy fizycznej były organizowane liczne **wydarzenia sportowe**, w których polscy żołnierze brali czynny udział oraz, co zasługuje na uwagę, plasowali się na czołowych miejscach w ramach rywalizacji sportowej wszelkich narodowości.

Pierwszym wydarzeniem po przyjeździe do bazy był organizowany w dniu 3 czerwca bieg charytatywny pod patronatem Dowódcy KFOR MG Giovanniego Fungo³⁵.

Drugą okazją do spędzenia czasu na sportowo, w połączeniu z patrolem pieszym po terenie Kosowa, był marsz kondycyjny na szczyt Ljuboten w paśmie Szarska Planina w Kosowie³⁶.

³³ Tenże, *Żołnierze niosą pomoc w Kosowie!* <https://pl-pl.facebook.com/PKW-KFOR-639425462918674/posts> [dostęp: 10.08.2018].

³⁴ G. Gacek, *Polska kultura w Kosowie*, <https://pl-pl.facebook.com/PKW-KFOR-639425462918674/posts> [dostęp: 10.08.2018].

³⁵ <https://www.facebook.com/PKW-KFOR-639425462918674> [dostęp: 10.08.2018].

³⁶ Szczyt ten znajduje się na granicy macedońsko-kosowskiej, około 80 km od bazy Camp Marechal de Lattre de Tassigny i wznosi się na wysokość 2498 m n.p.m. Góra znajduje się w południowej części Kosowa i północno-zachodniej Macedonii. Około 43% całkowitej powierzchni Szar Planiny jest położone w Kosowie. Pasma to rozciąga się na długości około 100 km, na wysokości między 2092 m – Maja Ksulje e Priftit, a 2747 m – Titow Wrw. <http://www.summitpost.org/shar-planina/154750> [dostęp:10.07.2018].

Kolejnymi cyklicznymi imprezami sportowymi były tzw. „Dancon March”, czyli marsz zorganizowany przez Duński Kontyngent Wojskowy na dystansie 25 km. Uczestnicy marszu zobowiązani byli do niesienia dodatkowego obciążenia od 10 do 20 kg, od czego zależało otrzymane później wyróżnienie.

Takie marsze organizowane są przez armię duńską od 1972 roku we wszystkich kontyngentach wojskowych, w których stacjonują żołnierze duńscy. Międzynarodowy charakter wydarzenia sprzyjał nawiązywaniu współpracy i nowych znajomości przez uczestników. Marsze pełnią funkcję swego rodzaju testu sprawności fizycznej i odporności psychicznej. W trakcie trwania XXXVI zmiany odbyły się trzy takie marsze po różnych trasach, jak również z różnym poziomem trudności przy określonych warunkach pogodowych³⁷.

Okazją do integracji ze społecznością międzynarodową żołnierzy była również możliwość rozgrywania spotkań w gry zespołowe, jak piłka nożna i piłka siatkowa. Warto zwrócić uwagę, że reprezentacje składające się z naszych żołnierzy wygrywały wszystkie cztery organizowane turnieje w piłce siatkowej, natomiast w piłce nożnej plasowaliśmy się na czołowych miejscach. Podobnie było w rozgrywanych turniejach tenisa stołowego³⁸.

Ważną oddolną inicjatywą był również marsz czterech żołnierzy po górach na odcinku: Ski Centre Brezovicë – Ligeni i Malit Sharr „Gjoli” – Ljuboten (2498 m n.p.m.) o długości 25 km ku pamięci wszystkich polskich żołnierzy, którzy stracili życie, pełniąc służbę na Bałkanach, w ramach tzw. „Biegu Niezlomnych”, który miał miejsce w dniu 22.07.2017 roku³⁹.

Ostatnią z wymienionych inicjatyw na terenie bazy w ramach XXXVI zmiany PKW KFOR był bieg Kosovo Business Run. W dniu 3 września 2017 roku żołnierze XXXVI zmiany PKW KFOR oraz pięciosobowa reprezentacja duńskiego kontyngentu wojskowego wzięli udział w biegu charytatywnym Poland Business Run 2017, który odbył się w ba-

³⁷ <https://pl-pl.facebook.com/PKW-KFOR-639425462918674/posts> [dostęp: 10.08.2018].

³⁸ Tamże.

³⁹ Tamże.

zie CMLT w kosowskim Novo Selo. Inicjatywa miała na celu wsparcie rannych żołnierzy: plut. Krzysztofa Sobóra – rannego w Iraku, st. szer. Michała Całczyńskiego – rannego w wypadku samochodowym, st. kpr. Michała Zalasy – rannego w Afganistanie oraz szer. Radosława Fijaka – rannego w wypadku w trakcie ćwiczeń na poligonie. Podobna inicjatywa podjęta została podczas „Biegu Niepodległości”, zorganizowanego w ramach licznych wydarzeń poświęconych odzyskaniu przez Polskę niepodległości⁴⁰.

Zakończenie

Zaprezentowany w zarysie obraz codziennego życia polskich żołnierzy stacjonujących w Kosowie w ramach Polskiego Kontyngentu Wojskowego KFOR w 2017 roku wskazuje na specyficzny zakres działań. Pomijając zasadnicze działania mandatowe, przedstawione zostały wydarzenia z zakresu służby w bazie Camp Marechal de Lattre de Tassigny w Novo Selo. To szczególne miejsce, jak można było dostrzec powyżej, oprócz działań planistycznych i *sensu stricto* kinetycznych, potrafi także utrzymać wysoki poziom kultury żołnierza polskiego, dając wydatne walory pośród pozostałych nacji zamieszkujących tę ważną pod względem strategicznym bazę.

Mając nadzieję, że ukazane wydarzenia nabiorą szczególnego wymiaru w aspekcie zagadnień „sztuki przetrwania”, zmotywują kolejnych badaczy do zagłębiania się nie tylko w tajniki działań militarnych, ale także zmotywują do zapoznania się z sytuacją, która ma miejsce i nieustannie ewoluuje na Bałkanach. Niechaj dzięki poszukiwaniu rozwiązań pokojowych zmierzających do rozstrzygnięcia konfliktu, Bałkany zasłużą na miano kolejnego miejsca na mapie świata, gdzie panuje powszechny szacunek i właściwy poziom bezpieczeństwa.

⁴⁰ <http://polandbusinessrun.pl> [dostęp: 10.08.2018].

Bibliografia

- Bilski R., *Kociot bałkański*, Warszawa 2000.
- Brzezina S., *Bieg Pamięci Żołnierzy Wyklętych w Kosowie*, <https://pl.facebook.com/PKW-KFOR-639425462918674/posts> [dostęp: 10.08.2018].
- Bylina S., *Kosowo: Nabożeństwo Fatimskie w zakończeniu Jubileuszu 100-Rocznicy Objawień* <https://ordynariat.wp.mil.pl/pl/articles/wiadomosci-pazdziernik-2017-r-f/2017-10-13w-kosowo-nabozenstwo-fatimskie-w-zakonczenie-jubileuszu-100-rocznicy-objawien> [dostęp: 10.08.2018].
- Bylina S., Niewada S., *Msza Święta w Kosowie* <https://pl.facebook.com/PKW-KFOR-639425462918674/posts>, [dostęp: 10.08.2018].
- Bylina S., Niewada Sz., *Uroczystość Bożego Ciała w Kosowie* <https://pl.facebook.com/PKW-KFOR-639425462918674/posts>, [dostęp: 10.08.2018].
- Czubik P., *Niepodległość Kosowa – niebezpieczeństwo dla zjednoczonej Europy? Krótki zarys problemu*, [w:] *Bałkany u progu zjednoczonej Europy*, red. P. Czubik, Kraków 2008.
- Gacek G., *Polska kultura w Kosowie*, <https://pl-pl.facebook.com/PKW-KFOR-639425462918674/posts> [dostęp: 10.08.2018].
- <http://mon.gov.pl/sily-zbrojne/misje/pkw-kosowo-n2018-01-17> [dostęp: 10.07.2018].
- <http://polandbusinessrun.pl> [dostęp: 10.08.2018].
- <http://www.academie-francaise.fr/les-immortels/louis-hubert-lyautey> [dostęp: 10.07.2018].
- <http://www.lyautey.mosaiqueinformatique.fr/content/view/27/43/1/8> [dostęp: 10.07.2018].
- <http://www.summitpost.org/shar-planina/154750> [dostęp: 10.07.2018].
- <https://pl-pl.facebook.com/PKW-KFOR-639425462918674/posts> [dostęp: 10.08.2018].
- <https://www.facebook.com/PKW-KFOR-639425462918674> [dostęp: 10.08.2018].
- Huet J.-P., *Jean de Lattre de Tassigny (1889-1952), "Ne pas subir"*.
- Kaplan R.D., *Bałkańskie upiory. Podróż przez historię*, Wołowiec 2010.
- Krzak A., *Wielka Wojna na Bałkanach. Działania militarne i polityczne podczas I wojny światowej 1914-1918*, Częstochowa 2016.

- Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o użyciu Polskiej Jednostki Wojskowej w Siłach Międzynarodowych w Kosowie*, „Monitor Polski” z dn. 18.06.1999 roku, nr 22 poz. 308.
- Niewada S., *KFOR International Summer Festival*, <https://pl.facebook.com/PKW-KFOR-639425462918674/posts> [dostęp: 10.08.2018].
- Niewada S., *Narodowy Dzień Pamięci Powstania Warszawskiego w Kosowie*, <https://pl.facebook.com/PKW-KFOR-639425462918674/posts> [dostęp: 10.08.2018].
- Niewada S., *Święto Wojska Polskiego w Kosowie*, <https://pl.facebook.com/PKW-KFOR-639425462918674/posts> [dostęp: 10.08.2018].
- Niewada S., *Święto Żandarmerii Wojskowej w Kosowie*, <https://pl.facebook.com/PKW-KFOR-639425462918674/posts> [dostęp: 10.08.2018].
- Niewada S., *Uroczysta zbiórka w PKW KFOR*, <https://pl.facebook.com/PKW-KFOR-639425462918674/posts> [dostęp: 10.08.2018].
- Niewada S., *Żołnierze niosą pomoc w Kosowie!*, <https://pl.facebook.com/PKW-KFOR-639425462918674/posts> [dostęp: 10.08.2018].
- Oficjalna nazwa państwa macedońskiego: Republika Macedonii Północnej*, <http://www.gazetaprawna.pl/artykuly/1134628>, [panstwo-macedonskie-republika-macedonii-polnocnej.html](http://www.gazetaprawna.pl/artykuly/1134628) [dostęp: 10.07.2018].
- Rezolucja 1244, <http://context.reverso.net/t%C5%82umaczenie/niemiecki-polski/rezolucja+nr+1244?d=0> [dostęp: 10.07.2018].
- Vademecum żołnierza. Kosowo*, Warszawa 2014.

**CAMP LIFE IN CAMP MARECHAL DE LATTRE
DE TASSIGNY IN NOVO SELO
DURING XXXVI CHANGE PKW KFOR IN KOSOVO**

Summary: The participation of the Polish Military Contingent in Kosovo is a special expression of the "Art of Survival" in the contemporary theater of activities. The personal reflections of the author of the work show the everyday life of a soldier in one of the military bases in Kosovo. Thanks to understanding the basic causes of the conflict and the nature of the actions of allied troops, we can outline the functioning of the Polish soldier in the Balkan community. The characteristic everyday life in one of the camps in Kosovo also shows some light in the statutory activity of "peace guards in the Balkans".

Key words: *camp, war, peace, security*